Stenen är rektangulär, utan tvivel en liggande gravhäll av kalksten. Inskrift endast utmed övre kortsidan, men den är fragmentarisk och har sannolikt ursprungligen fortsatt utefter högra långsidan, och kanske längre.

Inskrift (enligt teckningen i Peringskiölds *Monumenta*):

× **butaiþr : hn̄ : lit : kara : hin : st ... ufr : ...**

»Botaid hon lät göra denna sten över ...»

Stenen, som uppenbarligen är en gravhäll, har från början hört hemma på en kyrkogård, sannolikt i Grötlingbo socken. Om den har blivit »uttagen af ett nederfallit gammalt stenhuus», har den tidigt blivit bortförd för att tjäna något praktiskt ändamål. Numera torde den vara förkommen.

Om kvinnonamnet *Botaid* se G 12.

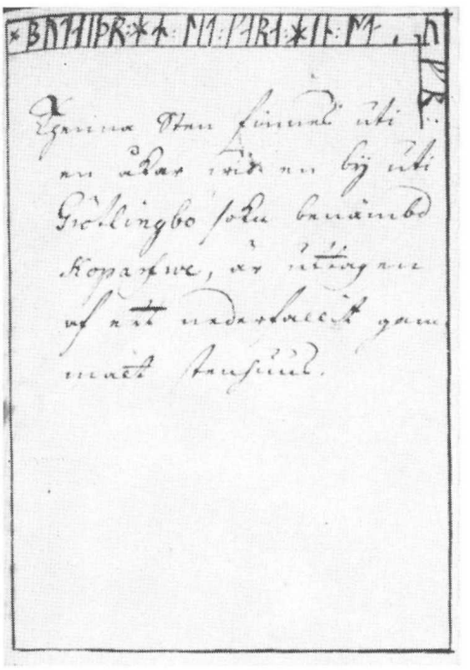

Fig. 39. G 39. Koparve, Grötlingbo sn. Efter teckning i Peringskiölds Monumenta.

40. Roes, Grötlingbo sn. Nu i Statens Historiska Museum.

Pl. 14.

Litteratur: Brev till Riksantikvarien från statsgeologerna Karl A. Grönwall $^{1}/_{9}$ 1897 och Gerhard Holm $^{8}/_{9}$ 1899; SHM Inventarium nr 10970; VHAAkad:s Månadsblad 27–28, 1898–99 (1904), s. 156; S. Bugge i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift 11: 1 (1900), s. 114 f.; L. Fr. Läffler ib. 11: 2 (1902), s. 197 f.; A. Noreen, Altisländische Grammatik, 3 Aufl. (1903), s. 341, 4 Aufl. (1923), s. 385; S. Bugge i Norges Indskrifter med de ældre Runer 2, s. 541 f. (1904), Der Runenstein von Rök (1910), s. 146, 183, 200; M. Olsen i Norges Indskrifter med de ældre Runer 3, s. 164 f. (1919, = Eggjum-stenens Indskrift, s. 92 f.; se vidare registret till »Norges Indskrifter»); A. Jóhannesson, Grammatik der urnordischen Runeninschriften (1923), s. 103; C. Larsson, Ordföljdsstudier 1 (1931), s. 32; H. Arntz, Handbuch der Runenkunde, 2 Aufl. (1944), s. 48, 80, 278; K. Reichardt, Runenkunde (1936), s. 66; A. Nordén i ANF 53 (1937), s. 150 f.; W. Krause, Beiträge zur Runenforschung 1 (1932), s. 65 f., Runeninschriften im älteren Futhark (1937), s. 521 f.; S. Lindqvist, Gotlands Bildsteine 2 (1942), s. 51 (fig. 361); S. B. F. Jansson i Boken om Gotland 1 (1945), s. 144, 146; O. Lundberg i Fornvännen 1949, s. 23 f. (med avbildn.); C. Marstrander, De nordiske runeinnskrifter i eldre alfabet 1 (1952), s. 168 f.

Äldre avbildningar: K. Grönwall, teckning 1897 och O. Almgren, teckning 1899 (båda i SHM Inventarium nr 10970); VHAAkad:s Månadsblad 27–28, 1898–99 (1904), s. 155 fig. 144 och i Svenska Fornminnesföreningens tidskrift 11 (1900–02), s. 114 och 204; foto osign. (ATA); H. Andersson foto 1932 (ATA); A. Nordén a.a. (1937), fig. 4 och 5; W. Krause a. a. 1937 s. 522 Abb. 68; S. Lindqvist a. a. (1942), fig. 361; O. Lundberg a.a. (1949); C. Marstrander a. a. (1952), fig. 152, 153.

I SHM:s inventarium (nr 10970) ingår följande beskrivning:

»*Sandstensplatta* af oregelbunden form, försedd med ett par groft inristade figurer (konturteckningar) samt en runinskrift. Endast kanten a till vänster visar spår af bearbetning. Längd ca 75, höjd ca 55, tjocklek ca 8 cm. — Ungefär midt på plattan är en *hästfigur*, 22 cm lång från främsta knäet till svansändan, 13 cm hög från öronen till framfötterna; vänd åt venster (från åskådaren räknadt). — Ofvan hästens bakre del en *otydlig figur*, möjligen afsedd att föreställa en människa, men i så fall ofullbordad. — Bakom dessa två figurer står runinskriften i en lodrät linie, börjande uppifrån: – – –. Inskriftens längd 8, största höjd 5 cm. — Förövrigt några svagare, oregelbundna streck här och där; några gå parallelt rakt nedåt från hästens buk. — De öfriga linierna i allmänhet djupa och skarpa, tydligen inskurna med knif.

Funnen vid nyodling långt från någon nutida gård, under rötterna af en hasselbuske.»

Första meddelandet om fyndet finns i ett brev 1897 från statsgeologen Karl A. Grönwall till Riksantikvarien: »Under de geologiska arbetena i Grötlingbo sn har jag fått se en sten med runinskription ... Stenen är funnen vid plöjning på en nyodling (förr äng) öster om gården Roes.» — Två år senare anmäldes fyndet på nytt av statsgeologen Gerhard Holm: »Den hade tillvaratagits af bonden vid en nyodling långt från någon nutida gård, samt var funnen enligt uppgift under rötterna af en hasselbuske.» Genom Holms förmedling blev stenen år 1899 inköpt till Statens Historiska Museum (inv.-nr 10970).

Senare (under 1920-talet) ha en del lösa fornsaker tillvaratagits i närheten av fyndplatsen för stenplattan, 200–300 m Ö om Roes gård. Förekomsten av brända lerklumpar, sannolikt från kliningen till ett hus, tyder på att där har legat en forntida boplats. Se härom A. Nordén i *ANF* 53 (1937), s. 150 f. I lösfynden ingå ett par armbyglar, som ha anknytning till 900-talet; man kan därav våga sluta, att gården i varje fall har funnits till under 900-talet (Nordén). En sådan relativt sen datering anses stämma rätt väl med det intryck, som inskriftens runor ge. »Nyfunnene fra Roes viser at stedet var bebygd i tidlig vikingtid og intet i Roes-innskriftens alfabet eller i figurfremstillingen forbyr oss å plasere innskriften i samme tidsrom» (Marstrander). Men naturligtvis är denna datering mycket oviss. Tidigare ha runologer och språkmän varit benägna att ange något äldre tid (700-talet) som den sannolika för Roes-inskriftens tillkomst (Bugge, Noreen, M. Olsen).

Ungefär mitt på den jämna framsidan av stenplattan finns bilden av en häst i språng, naivt tecknad men skarpt och säkert inskuren. Ristaren har varit skickligare att hantera verktyget än att teckna figurer. Hästen är icke stiliserad som på så många andra av forntidens hästbilder, utan framställd i en realistisk snabbskiss. Huvudet är oproportionerligt litet i förhållande till de kraftfulla benen; även hästens kön är tydligt framhävt. Rörelsen är emellertid det väsentliga, det som ristaren har velat uttrycka. Från hästens buk gå några smalare streck rakt nedåt; ett liknande knippe linjer från hästens bakdel torde föreställa svansen. Man har också tänkt sig att dessa linjeknippen skulle ha en avsedd innebörd och föreställa utströmmande blod: hästen är sårad och stegrar sig i sin dödskamp. Såret skulle kunna vara antytt med de båda korsande linjerna på djurets hals. »Hästen på Roes-plattan framställes, såvitt jag kan förstå, såsom slaktad» (A. Nordén). L. Fr. Läffler har däremot tänkt sig, att strecken under buken skulle betyda ett stängsel, som hästen i språng sätter över.

Rakt bakom hästen, nära den högra ytterkanten av framsidans jämna och för ristning användbara del, finns en runinskrift ställd uppifrån nedåt och avsedd att läsas inifrån, d. v. s. från vänster. Inskriften ger intryck av att vara hastigt ristad, utan större omsorg. Runorna stå utan ramlinjer och ha mycket olika storlek, tilltagande mot slutet. Genom skiljetecknet ⁝ äro runorna delade i två grupper. Även vid slutet står ett :. Detta tyder på att skrivtecknen ha språklig innebörd, att de innehålla ett meddelande och återgiva ord eller ordgrupper. Man bör därför om möjligt söka tolka det.

Första gruppen består av 5 runor, alla fullt tydliga. R. 5 har en tydlig bistav, som skär huvudstaven snett nedifrån vänster uppåt höger; alltså den yngre runradens vanliga **a**. Den har emellertid allmänt lästs som **n**, eftersom inskriften synes innehålla en **a**-runa av annan typ (r. 8). Sålunda r. 1–5 **iuþin** eller **iuþia**.

Andra gruppen inledes med en binderuna: ett urnordiskt **d**, vars bakre (högra) stav har blivit utdragen och försedd med bistavar upptill och nedtill; upptill kan läsas ʀ (äldre runraden) eller **m** (yngre runraden), nedtill **u**. R. 6 skulle sålunda kunna läsas **duʀ** eller (med M. Olsen) nedifrån uppåt **udʀ**. **d**-runan skulle kunna utläsas med runans namn (här som på Ingelstad-stenen); då skulle binderunan återge ett *dagurʀ* eller *dagʀ um* (Marstrander) eller *dagum* om dagarna. R. 7 är **r** eller **b**. R. 8 synes vara avsett att vara ᚼ, men på grund av ristarens slarv eller oskicklighet ligger bistavarnas korsning ett gott stycke t. h. om huvudstaven. Av språkliga skäl synes det vara uteslutet att här tolka runan som **h**; ett vokaltecken **a** förefaller sannolikare. Om runformen ᚼ för **a** se *Danmarks Runeindskrifter. Text* (1942), sp. 942. Sista runan (r. 9) har två små streck upptill på högra sidan; den kan läsas som **f** eller möjligen som (yngre runradens) **k**.

Av runorna tillhöra sålunda 6 **d** och 8 **a** den äldre runraden, sannolikt också 5 **n**. De övriga äro indifferenta. Ingen enda har avgjort yngre form. Runologiskt pekar inskriften snarast tillbaka på 700-talet, såsom redan Bugge har framhållit.

De tydningsförsök, som ha gjorts, äro alla mycket osäkra. Här omnämnas de i största korthet. För närmare detaljer hänvisas till litteraturen.

De flesta inskriftstolkare utgå från ett samband mellan hästfiguren och runorna. Man har därför i de båda första runorna **iu** gärna velat se en form av det gamla ordet *iór* m. häst, känt bl. a. från den isländska eddadiktningen. Det måste emellertid anses ovisst, om detta kan ha levat kvar som ett vardagligt ord på Gotland, tänkbart eller sannolikt i ett meddelande. 3–5 **þin** kan vara ett possessivum 'din' eller möjligen ett demonstrativum 'den, denna'. Alla tolkare tyckas ha bestämt sig för det senare alternativet.

Bugge 1900: **iu þin udʀ r[ai]d** »denna häst inred Udd»; 1904: **iu þin duʀ rad** »Dyrr högg denna (sten). Tyd!» Han tyder då sista runan som en ligatur av **a** och **d**.

Läffler 1900: **iuþin diuʀ[i] r[ai]d** »Dyre inred Judin (hästnamn)».

M. Olsen 1919: **iu þin udʀ rak** »denna häst drev Udd». Roes-ristningen ingår i en galder; hästen »drives afsted for at skade den Person, som Trolddommen er rettet mod». Både M. Olsen och O. v. Friesen anse läsningen av sista runan som **k** för »högst sannolik». — Med M. Olsens tolkning instämmer W. Krause 1937: »Das Bild des Pferdes, besonders des Hengstes, ist das Symbol des Schadenzaubers ... Der Sinn der Roes-Inschrift ist also: Diesen Schadenzauber sandte Udd aus.» — S. Lindqvist ger tolkningen en nyansering i belysning av bildstenarnas material: »M. Olsens Deutung der Inschrift ... könnte man in diesem Fall den Sinn beimessen, dass Udd (durch Zauberei) einen Kranken von der drohenden Fahrt auf dem Totenpferd rettete.»

A. Nordén 1937 läser som M. Olsen men översätter: »Udd hämnades på denna häst (straffade denna häst)» genom att döda honom med de på halsen gjorda knivsticken. »Då han ej kunde komma åt att i bokstavlig mening sticka ned honom, tog Udd sin tillflykt till magi: han ritade en bild av hästen och utförde på denna bild sin hämndeakt ... Så uppfattad framstår Roeshällen med dess döds-märkta hästbild såsom ett utslag av en redan från paleolitisk tid och fram till våra dagar känd och välbestyrkt djurdödarmagi.»

Också O. Lundberg 1949 läser som M. Olsen, men ger åt verbet **rak** innebörden 'drev in', d. v. s. 'ristade' och uppfattar sålunda inskriften som ristarens signatur: »denna hästen ristade Udd». Detta låter bra, men möjligheten av en sådan tolkning beror framför allt på om man kan styrka en sådan betydelse hos verbet *(v)reka* driva.

Carl Larsson har (*Ordföljdsstudier*, 1932, s. 31) fäst uppmärksamheten på den ovanliga ordföljden (med slutställning för predikatet): »denna häst Udd drev». M. Olsen hade förklarat den som beroende på magi: »Det er naturligt, at man her i et over Dagliglivet hævet magiskvirkende Udsagn har fraveget den almindelige prosaiske Ordstilling og brugt det verslignende.»

C. Marstrander 1952: **iu þin ᛞ umb ᚼᚠ**, d. v. s. *hiu þin Dagʀ umb ar* ᚠ »Dag högg denna för gott år ᚠ». **þin** denna kan endast referera sig till hästfiguren: »Dag högg denna häst för gott år ᚠ». »Formodentlig har da bebyggelsen på Roes i tidlig vikingtid også omfattet et Frøyshov, og Roesinnskriften er da Frøysgodens verk. Hingsten er offret, og Frøy har fått sin del af offeret.»

S. B. F. Jansson 1945: Roes-inskriften torde snarast tillhöra 700-talets slut, »men det är självfallet synnerligen svårt att närmare tidfästa ristningar av detta slag. Med avseende på runformer bildar Roes-inskriften övergång till en ny tid.» Om inskriftens tolkning anmärker Jansson: »Mycket tyder på att denna ristning har utförts för att med övernaturliga krafters hjälp bringa olycka över en fiende. Det förefaller, som om hingsten, som är ett väl känt magiskt djur, nämndes i runinskriften, vilken i Magnus Olsens tolkning lyder: 'Denna hingst drev Udd.' Inskriftens egentliga innebörd är dock troligen betydligt mera hotfull än dessa vid första anblicken alldagliga ord synas ge vid handen. Skulle man lämna en översättning av ristningens verkliga innehåll, kunde möjligen föreslås: 'Denna förgörande trolldomskraft riktade Udd mot sin fiende'. Tolkningen är emellertid icke säker. Man torde av vissa skäl ha rätt att ifrågasätta, om icke namnet på den, som skulle skadas, hade bort återfinnas i inskriften i stället för namnet på den, som galdrade. I detta sammanhang kan anmärkas, att 'galdermannens'(?) namn har ristats med en invecklad bindruna.»

41. Viges, Grötlingbo sn. Nu i Botarve hembygdsgård, Vamlingbo sn.

Pl. 18.

Litteratur: Brev från läraren David Gadd till prof. O. v. Friesen 1930 (ATA).
Äldre avbildning: D. Gadd, teckning 1930 (i brevet till O. v. Friesen).

Fragment av en runsten, som förvaras i Botarve hembygdsgård. Om fragmentets proveniens är följande känt genom ett brev från ordföranden i Hoburgs hembygdsförening David Gadd, Burgsvik, till prof. O. v. Friesen år 1930: »För några månader sedan hittades vid åkerarbete ett fragment av en runsten. Stenen lämnades till Hembygdsföreningen här, men jag har tänkt, det kunde vara skäl meddela saken till en fackman. Fyndplatsen är gränsen mellan Grötlingbo och Näs, en 100 m sydväst om ruinen efter ett medeltidshus, Viges eller »Vegå». Jag har varit och sett på platsen, men något annat stycke av stenen kunde ej finnas. Däremot fanns gott om sandstensbitar med kvarsittande murbruk samt smedjeslagg (järnkokor). Enligt traditionen skall just här ha gått en väg från Viges åt Näs.»

Grå kalksten. Mått: $15\frac{1}{2} \times 10\frac{1}{2}$ cm. Runorna äro drygt 3 cm höga. Fragmentets ytterkant är jämnt tillhuggen och bågböjd. Det har sannolikt tillhört en runsten med upptill rundad form. Längs ytterkanten har gått en slinga med runinskrift. Runorna äro djupt huggna och, ehuru små, ganska tydliga. Även baksidan har varit tilljämnad och slipad, ehuru utan inskrift. En ristad linje följer här stenens ytterkant.

Inskrift:

... - ạrua satain - ...
5 10

»... göra stenen (stenarna?) ...»

Till läsningen: Av r. 2 är endast övre delen i behåll, med ett litet stycke av bistaven. Den har tydligen varit **a** (icke **e**). Där framför kan spåras översta spetsen av en runstav. Intet skiljetecken efter 5 **a**. Efter sista runan **n** finns övre delen av en rak stav; då den står rätt nära **n**, är det icke uteslutet, att den har varit ett **a**. **satain** är givetvis felristning för **stain**; ristaren har först hoppat över **t**, och sedan måst upprepa **a**.

Anmärkningsvärt är, att runorna genomgående ha den äldre, »danska» formen: **s**, **t**, **a**, **n**. **a**-runorna ha kortare bistav på v. sidan. Fragmentet har sålunda tillhört en runristad sten av relativt hög ålder, snarast vikingatid. Då sådana äro sällsynta på södra delen av Gotland, är det av stort intresse.

Fragmentet synes ha tillhört en sten av samma typ som G 37. Även storleken förefaller ha varit likartad.